

HÖGSKOLAN
DALARNA

Akademien för hälsa och samhälle
Examensarbete inriktning omvårdnad
Grundnivå II, 15 högskolepoäng
Vt 2010

Betydelsen av djur i omvårdnaden för äldre inom särskilda boenden

Författare

Therese Selander
Tina Strandberg

Handledare

Liselott Åström

Examinator

Linnea Wärenius

HÖGSKOLAN
DALARNA

EXAMENSARBETE

Högskolan Dalarna
Examensarbete

HÖGSKOLAN
DALARNA

School of Health and Social Sciences
Essay course – Nursing
Undergraduate level II, 15 ECTS - credits
Spring 2010

The meaning of animal therapy for elderly within special housing

Authors

Therese Selander
Tina Strandberg

Supervisor

Liselott Åström

Examiner

Linnea Wärenius

HÖGSKOLAN
DALARNA

EXAMENSARBETE

Högskolan Dalarna
Examensarbete

HÖGSKOLAN
DALARNA

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Tel 023-77 80 00

SAMMANFATTNING

Syfte: Syftet med denna studie var att belysa hur djur i omvårdnaden för äldre inom särskilda boende påverkar äldres psykosociala välbefinnande. **Metod:** En systematisk litteraturstudie med 15 kvantitativa artiklar. Artiklarna söktes i sökmotorn ELIN samt databaserna Cinahl, PubMed och Science Direct. Studier har också erhållits via manuell sökning. **Huvudresultat:** Studier visade på att djur inom särskilda boenden påverkade äldres psykiska och sociala välbefinnande till det bättre. Forskningsresultaten visade på att förekomsten av depressioner minskade. Djurterapi förbättrade även den sociala interaktionen hos de äldre då fler spontana kontakter uppstod. Personer som drabbats av Alzheimers sjukdom tenderade att bli mindre oroliga. Den icke verbala kommunikationen med djur ansågs värdefull för de äldre. Studier visade även att likvärdiga positiva effekter påvisades genom sällskap med människor i form av volontärer likaväl som med hundar. **Slutsats:** Flertalet studier visade på att med hjälp av djuren blev de äldre gladare, mer sociala och upplevde mindre ensamhet. Det fanns få vetenskapliga studier ur sjuksköterskans synvinkel samt genomförd inom Nordens länder.

Nyckelord: Animal Assisted Activity, Animal Assisted Therapy, djurterapi, psykosocialt välbefinnande, särskilda boenden, äldre

Keywords: Animal Assisted Activity, Animal Assisted Therapy, Animal Therapy, Elderly, Psychosocial wellbeing, special housing

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION.....	1
Historia.....	1
Djur i vården.....	2
Regler för användning av djur i vården	3
Potentiella risker med djur i vården	4
Psykiskt och socialt välbefinnande bland äldre	5
Sjuksköterskans roll i omvårdnaden.....	7
Problemformulering.....	9
Syfte.....	9
Frågeställningar	10
Definiering av centrala begrepp	10
METOD.....	11
Design.....	11
Urval av litteratur	11
Urvalskriterier	12
Tillvägagångssätt	13
Analys	13
Etiska överväganden.....	14
RESULTAT.....	15
Tabell 2. Artiklar inkluderade i resultatet.	15
Djurens inverkan på de äldres psykiska välbefinnande.....	18
Ökat välbefinnande	18
Minskad förekomst av depressioner.....	19
Betydelsen hos äldre med Alzheimers sjukdom.....	20
Djurens inverkan på de äldres sociala välbefinnande	22
Social interaktion.....	22
Social buffert	22
Känslan av ensamhet.....	23
DISKUSSION.....	25
Sammanfattning av huvudresultatet.....	25
Resultatdiskussion	25
Utmaningar i att forska kring djur i vården.....	28
Metoddiskussion	29
Förslag till fortsatt forskning	30
Studiens kliniska betydelse	30
Slutsats	31
REFERENSER	32
BILAGOR	37
Bilaga I - GRANSKNINGSMALLAR FÖR KVALITETSBEDÖMNING; Kvantitativa studier.....	37
Bilaga II - GRANSKNINGSMALLAR FÖR KVALITETSBEDÖMNING; Kvalitativa studier	38

INTRODUKTION

Historia

Historiskt sett har djur använts världen över som respekterade kompanjoner för människans överlevnad, hälsa och välbefinnande (Walsh, 2009). Djur och människor har levt sida vid sida (Håkansson, Karlsson, Sallander & Henriksson, 2008). Det har länge funnits ett intresse kring djurens påverkan på människans hälsa och välbefinnande. Djur har bidragit med trygghet och motivation till människor i århundraden (Hooker et al., 2002). Redan under antikens Grekland och Rom användes hundar i tempel för att ge en helande effekt (Ormerod, 2005). För 9000 år sedan hade både hundar och katter en avgörande roll i utvecklingen av jordbrukssamhället. Hundarna värdesattes för sin lojalitet, vakt förmåga, luktsinne och jakt förmåga. De vallade boskap och hade omfattande sysslor inom jordbruket, medan katter eliminerade skadedjur som tillförde sjukdomar och hotade skörden. Men hundar och katter har under historiens gång även varit människans bästa vän, en trogen kamrat som gett stöd och sällskap. I Europa har det sedan 1900-talet varit en statussymbol att äga ett husdjur som katt eller hund. Detta efter att det blev en trend bland kungafamiljer. Ett exempel på detta är drottning Victoria av Storbritannien som hade 90 olika husdjur under sin levnadstid. Att ha husdjur spred sig sedan till medelklassen och djuren blev en självklar familjemedlem (Walsh, 2009).

Att använda djur i vården är något som har använts världen över under många år (Brodie & Biley, 1999). Trots att inga vetenskapliga studier gjordes innan 1960-talet, finns dokument skrivna om djurterapi redan 1792 från Storbritannien. Grundaren kring forskning om djurterapi är Boris Levison en amerikansk psykiatriker. Levison forskade kring användandet av hunden inom psykiatriens område under 1960-talet. Framför allt provade han hundens betydelse vad gäller människor med autism. Levison hävdade att umgänget med djur är ett basalt behov hos människan (Hooker et al., 2002). Forskning inom djurterapi har utvecklats genom årens gång till en evidensbaserad terapi. Omvårdnadsvetenskapen är den ledande aktören bakom djurterapiens utveckling. Genom att basera djurterapi på forskningsresultat ses det idag som legitimt att använda på olika vårdinrättningar världen över (Hooker et al., 2002). Särskilt boende för äldre är den vanligaste institutionen där djur i vården används (Velde, Cipriani, & Fischer, 2005). Djur i vården kan hjälpa till med att skapa en mer hemma lik miljö för de äldre. Djurens närvaro kan påverka de äldre så att de känner sig behövda och får en meningsfull aktivitet. Anledningen till att flera institutioner väljer att använda sig av djur som sällskap för de äldre är att de kan påminna om något annat då djur normalt sett inte är förknippat med hälso- och sjukvård (Velde et al., 2005).

Djur i vården

Utomlands är djur i vården, ofta kallad djurterapi, vanligare än jämfört med Sverige. Även om uppsatsförfattarna inte funnit någon exakt statistik är det betydligt vanligare med djurterapi i exempelvis USA och Holland. År 2008 fanns närmare 10 000 hundvårdsteam runt om i USA. Där används hundar på olika sjukhusavdelningar som inom kardiologi, intensiv vård, onkologi, akutsjukvård och barn – och ungdom. Exempel på det är University of California Medical Center som har ett 30-tal hund team som kommer på regelbundna besök till de olika avdelningarna (Föreningen Hälsans Natur, 2010). I både USA och England är det möjligt att få låna en terapi hund till barn med funktionshinder eller lässvårigheter som de övar läsning inför. I USA är djur i vården, i synnerhet hundar, så pass vedertaget att en ekonomisk lönsamhet i terapi formen har visat sig och försäkringsbolagen i landet har börjat ställa krav på att det skall finnas tillgång till djurterapi inom sjukvården för att olika utbetalningar skall ske (Anding & Wigg, 2008).

I Sverige utbildades 20 hundvårdsteam år 2008 och februari 2010 räknade vårdhundskolan att 35 nya hundvårdspår skulle bli klara med sin utbildning (Föreningen Hälsans Natur, 2010). I vårt land har vi exempel som Östfora behandlingshem i Uppland där det finns tre vårdhundar och i Markaryd finns en terapi hund inom socialpsykiatri som har till uppgift att bryta social isolering och stärka sociala nätverk (Anding & Wigg, 2008). Med Sveriges cirka 104 000 särskilda boende för äldre saknas det exakt statistik på hur många av dessa som använder djur i vården. Det finns ett 20-tal rapporterade kommuner som använder sig av hund i vården. Men hur många som dessutom har en katt eller exempelvis akvariefiskar visar inte statistiken (Beck-Friis, Strang & Beck-Friis, 2007).

Det finns två huvudsakliga typer av djurterapi som bedrivs inom vården (Hultman, 2008). Animal-Assisted Therapy (AAT) används för strukturerade behandlingar med ett bestämt mål. Utvärderingen av AAT dokumenteras och följs upp mycket noggrant. Avsikten med behandlingen är att förbättra psykiskt, fysiskt och sociala funktioner. AAT har använts sedan Levisons tid på 1960-talet. Framför allt är det hunden och dess förmåga att kommunicera icke verbalt och värderingsfria attityd som utnyttjas. Djuren som ingår i AAT är tränade för sitt syfte och har en ledare med rätt kompetens med sig. AAT används främst inom rehabilitering i Sverige (Beck-Friis et al., 2007). Den andra typen av djurterapi benämns som AAA, Animal-Assisted Activity. I denna typ av aktivitet är ambitionsnivån lägre och det handlar om aktivering på egen vårdnivå och insatserna är ofta frivilliga (Norling, 2002). Denna typ av

aktivitet används mer inom till exempel särskilda boende för äldre. Det karakteristiska för detta är att det är mer spontant och ska ge stimulans, det handlar mer om lek och sällskap (Hultman, 2008). Hundens blotta närvaro kan vara tillräckligt för sitt syfte. Djuren behöver vara lämpliga att använda men till skillnad från AAT är de inte nödvändigtvis tränade för ett speciellt syfte eller ägda av en speciell person med utbildning inom djurterapi. Det kan många gånger vara så enkelt som volontärer som kommer och besöker vårdinrättningar på vissa tider med sina egna husdjur. Denna kontakt kan vara tillräcklig, speciellt hos de äldre med kognitivt nedsatt förmåga är det icke språkberoende umgänget av stor betydelse (Beck- Friis et al., 2007). Djur i äldre vården kan hjälpa de personer som drabbats av en demenssjukdom att etablera kontakter och påbörja samtal som de vanligen inte skulle göra. Idag utbildas hundar för att passa äldre vården i syfte att bland annat ersätta mediciner mot ångest och oro inom demensvården och erbjuda sällskap inom äldreomsorgen (Håkansson, 2009). Även om hundar inte kan uttrycka sig verbalt kan de förstå och kommunicera på olika sätt. En rad människor beskriver en fysisk och psykisk trygghet med sällskapsdjur. Det har visat sig bland vuxna och barn med nedsatt kognitiv förmåga att de har lättare att knyta an till ett djur, detta kan också gälla kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp (Walsh, 2009). Inom vården är det ett måste att vara flexibel. Alla föredrar inte ett djurs sällskap och vårdgivaren måste bedöma lämpligheten av djur i vården från fall till fall. Ett omtyckt sällskapsdjur kan spela en viktig roll till exempel i den palliativa vården. Medan det hos en annan vårdtagare inte är meningsfullt (Furman, 2002).

Regler för användning av djur i vården

Det finns idag en organisation som heter The International Association of Human-Animal Interaction organisations (IAHAIO) och den samarbetar med United Nations Educational scientific and Cultural Organization, UNESCO. År 2004 blev de även samarbetspartners med World Health Organization (WHO) (Ormerod, 2005). Båda samarbetar för att utveckla och informera om användandet av djur samt forskar kring relationer mellan människor och djur. Delta Society finns också i USA men jobbar internationellt. Det är en ideell organisation som har till uppgift att hjälpa till med djurterapi genom att utbilda personal, arbeta med forskning i ämnet och hjälpa olika individer med behov av någon form av interaktion med djur.(Delta Society, 2010). I USA värnar American Society for the Prevention of Cruelty to Animals, ASPCA, om djurens rättigheter. De bildades redan 1866 och skrev de första lagarna för djurskydd (Walsh, 2009).

I Sverige skyddas våra djur av djurskyddslagen (SFS 1988:534). Lagen säger bland annat att djur ska skyddas från onödigt lidande och sjukdom och detta gäller sällskapsdjur likaväl som försöks djur. Manimalis, en ideell organisation, som är knuten till IAHAIO arbetar i Sverige för att öka kännedomen om sällskapsdjurens positiva effekter i samhället och på den enskilda människan.(Nilsson, 2009).

Den verksamhet och erfarenhet som finns inom AAA och AAT idag har lett till ökade krav på utbildning och kompetens hos både vårdgivare och djur. Riktlinjer, utbildningsplaner, metoder och anvisningar har utarbetats i flera länder runt i västvärlden. Vart tredje år hålls en internationell konferens om samordning kring dessa terapier. Konferensen leds av organisationen IAHAIO (Norling, 2002). Klara riktlinjer kring djurterapin är nödvändigt. I riktlinjerna bör ansvarig överväga vilka vårdtagare som är lämpliga för detta ändamål samt vilka djur som skall ingå i terapin. Det är viktigt att människan och djuret passar varandra (Hooker et al., 2002). Verksamheterna måste även ta hänsyn till djurens välbefinnande. Det kan vara påfrestande att delta i en behandling av svår skötta patienter. Forskarna Piva et al., (2007) utförde en studie där syftet var att undersöka hur hundar mår av att ingå i djurterapi inom vården. Forskarna analyserade kortisol halten hos hundarna samt observerade deras beteende efter att hundarna börjat vistas inom särskilt boende. Studien visade inga tecken på att hundarna tog skada av att delta i vården. Hundarna ansågs vara hanterbara inom omvårdnaden och forskarna kom fram till att hundar kan med fördel användas inom vården om de anpassas på ett korrekt och kontrollerat sätt (Piva et al., 2007).

Potentiella risker med djur i vården

Rädslan för säkerheten inom vården kan vara en anledning till att vårdinrättningar inte använder djur i sina verksamheter. Risken för infektioner, allergier samt bett är tre huvudkategorier som tas upp som hinder och den övervägande faktorn som bidrar till att djur inte används i vården är rädslan för den smitta som överförs från djur till människa, så kallade zoonoser (Hooker et al., 2002; Brodie & Biley, 2002). Möjligheten att någon av dessa kategorier ska drabba vårdtagaren finns men rapporter kring sådana händelser är väldigt få. Djuren i sig kan vara smittade men övergången mellan människa och djur är ofta lätt att förebygga (Brodie & Biley, 2002). God handhygien har visat sig vara en effektiv åtgärd tillsammans med regelbundna veterinär kontroller av de djur som ingår i vården. De djur som ska ingå i AAT bör tränas mer inför sitt uppdrag eftersom terapin är mer skraddarsydd till skillnad från AAA där det mer handlar om socialt umgänge. Dock är temperamentet hos djuren

lika viktigt vid båda terapi formerna. Personalen inom de särskilda boende bör utbildas i hantering av djuren och därför bör inte detta vara ett hinder till att använda djur i vården. Okunnighet i omhändertagandet av djuren är en risk i sig (Prosser et al., 2008). Problemet med allergier kan minskas genom att djuren vistas i kontrollerade miljöer och att både vårdtagares och personalens allergier eller överkänsligheter styr användningen av djuren och vilken typ av djur som är lämpligast (Brodie & Biley, 2002). Allergi problem måste alltid tas hänsyn till. En gammal person ska inte exponeras för pälsdjur om allergi föreligger. Men problemet ligger sällan hos de äldre utan hos den yngre personalen som relativt ofta har allergiska problem (Beck-Friis et al., 2007). Om hinder finns för att ha ett djur boende inom verksamheten kan problemet lösas genom regelbundna besök av djur utifrån som endast träffar särskilt utvalda vårdtagare. Att integrera djur i vården kräver noggrann planering och kan till en början vara resurskrävande men med rätt kunskap behöver detta inte vara ett problem utan djuren blir en tillgång för såväl vårdtagare som personal (Ormerod, 2005).

Psykiskt och socialt välbefinnande bland äldre

WHO:s (1946) definition på hälsa innefattar begreppen fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. I denna studie kommer begreppen psykiskt och socialt välbefinnande att beaktas. Välbefinnande definieras av Wiklund (2003) som en del av hälsa där friskhet, sundhet och välbefinnande ingår. Välbefinnande utgår från människans livsvärld och ger sig i uttryck i form av känslor. Till skillnad från friskhet och sundhet är det svårare att sätta objektiva kriterier på välbefinnande. Det psykiska och sociala välbefinnandet är unikt och kopplas till inre upplevelser. För att dimensionen välbefinnande skall infinna sig behöver människan känna en viss kontroll och sammanhang. Människan behöver en mening med livet, en uppgift att utföra och att bli älskad (Wiklund, 2003). Även Antonovsky (2005) diskuterar begreppet välbefinnande i relation till hälsa. Författaren skriver om begreppet KASAM, känsla av sammanhang, där begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet ingår och dess betydelse för människans upplevelse av sin egen hälsa. Antonovsky skriver att hälsa och välbefinnande har en ömsesidig relation.

Enligt Folkhälsoinstitutets Nationella Folkhälsoenkät (2009) uppger 12 % av gruppen 65-84 år att de upplever nedsatt psykiskt välbefinnande. Cirka 10 % av Sveriges 65-åringar och äldre upplever ofta ensamhet (Larsson & Rundgren, 2003). Ensamhet är en subjektiv upplevelse som grundar sig i ouppfyllda psykiska och sociala behov som interaktioner med andra och en känsla av hjälplöshet (Luanaigh & Lawlor, 2008). Det finns flera olika definitioner av ensamhet.

Objektiv ensamhet handlar om hur många människor man träffar och hur ofta, medan den subjektiva ensamheten handlar om upplevelsen av att vara ensam (Larsson & Rundgren, 2003). Detta innebär att människor kan känna sig ensamma trots att de är omgivna av många människor. Ensamheten tenderar att öka med åldern. Detta förklaras genom att många mister sin partner under ålderdomen men detta kan även bero på ålderförändringar i hjärnan som påverkar det psykiska välbefinnandet. Ensamheten är en stor risk faktor för depression och dessa två går ofta hand i hand (Luanaigh & Lawlor, 2008). När äldre människor flyttar in på ålderdomshem eller annat särskilt boende och i samband med detta påminns om att de blir allt äldre och beroende av andra minskar känslan av självrespekt och de känner sig ofta missförstådda (Kawamura et al., 2009).

I en studie gjord i Ohio, USA, på ett ålderdomshem undersöktes fortlöpande hur en vanlig dag för vårdtagarna såg ut. Vårdtagarna spenderade större delen av dagen med att göra ingenting. Två tredjedelar av dagen gick ut på passiva aktiviteter, att sova var den mest vanligt förekommande aktiviteten. Majoriteten av dagen spenderades inne på rummet där vårdtagaren blev sittandes ensam. Större delen av vårdtagarna uppfattades av forskarna som likgiltiga och uppvisade sällan några känslor alls. Aktiviteter fanns schemalagda inom boendet och ofta inomhus men dessa var mestadels anpassade för de relativt friska och vitala vårdtagare på boendet. De som inte kunde delta i aktiviteterna blev placerade utanför sjuksköterskeexpeditionen eller framför en TV ensamma. Mer än hälften av tiden var vårdtagarna stilla sittandes, forskarna observerade att en av vårdtagarna satt still utan någon att prata med 99 % av den vakna tiden under dagen (Harper & Ice, 2002).

Orsaker till dåligt psykisk välbefinnande hos de äldre kan bero på en passiv livsstil och understimulering. Detta resulterar i hög vårdkonsumtion, tidigt vårdberoende och konsekvenser för både psykosocial och fysisk hälsa. Äldre blir likt barn mer beroende av stimulerande aktiviteter som inte är språkberoende. Vid till exempel Alzheimers sjukdom kan den verbala förmågan försämrats och behovet av en miljö och aktivitet som grundar sig på icke verbal kommunikation blir allt mer viktig. Förekomsten av Alzheimers sjukdom ökar markant vid stigande ålder, runt 20 % av de som fyllt 80 år och äldre beräknas lida av sjukdomen. Demenssjukdomen för de äldre är progredierande och innebär ofta psykiska och sociala handikapp vilket påverkar de äldres välbefinnande (Larsson & Rundgren, 2008). Den sociala träningen är mycket viktig inom äldreomsorgen annars är risken stor för isolering och en social understimulering som är ett direkt hot mot välbefinnandet (Norling, 2002).

En svensk studie undersökte hur känslan av ensamhet påverkade de äldres välbefinnande. I studien skildes de svenska deltagarna åt i två grupper, de med någon form av kognitivt handikapp och de med intakt kognitiv förmåga. Studien visade att de äldre som led av någon form av kognitivt handikapp hade ett sämre psykosocialt välbefinnande i jämförelse mellan grupperna. Ungefär hälften av de med kognitivt handikapp kände sig ensamma och till följd av detta tappade de intresse för livet. De kände sig sorgsna och drog sig tillbaka. Forskarna skriver att denna grupp behöver uppmärksammas, identifieras i tid och följas upp ordentligt. De behöver hjälp med att involveras i sociala sammanhang. Ensamhet tenderade dock att påverka båda grupperna negativt. I gruppen med kognitiv förmåga intakt var depression, tristess, och hopplöshet mer förekommande hos de som angav att de kände sig ensamma (Holmen, Ericsson, & Winblad, 1999).

Djur kan bidra med en klimatförändring inom institutionen och bli en meningsfull aktivitet för de äldre. Genom detta kan djur symbolisera moder eller föräldrarollen i den meningen att den äldre generationen känner att de behövs om de får möjligheten att aktivt omhänderta och vårda djuren efter bästa förmåga (Velde et al., 2005). Norling (2002) skriver om biophiliahypotesen, en anknytningsteori. Denna teori utgår från att hjärnan utvecklades hos våra förfäder för att människan skulle kunna jaga och samla. Människans förmåga att samverka med natur och djur var avgörande för dess överlevnad och livskvalitet. Människans vilja att umgås med djur formas redan från födseln genom inläring, kultur och erfarenhet. En bra relation med djur bidrog till längre överlevnad hos den tidiga människan. Gemenskap och relationer med andra varelser är avgörande för människans välmående. Norling (2002) pekar på att en flytt till ett särskilt boende med obefintlig stimulans och avsaknad av kontakt med djur kan leda till att den äldre blir passiv och ointresserad av sin omgivning. Norling (2002) jämför detta med barnuppfostran. Då en förälder är ointresserad av sitt barn kan barnet på samma sätt som den äldre bli passiv och inåtvänd.

Sjuksköterskans roll i omvårdnaden.

Sjuksköterskans användning av djur i sin omvårdnad uppmärksammades redan på Florence Nightingales tid då hon i sin bok *Notes of Nursing* (1860, s 147) skriver ” A small pet is often an excellent companion for the sick, for long chronic cases especially”. ” Där går också på samma sida att läsa ” An invalid, in giving account of his nursing by a nurse and a dog, infinitely preferred that of the dog: above all it did not talk”.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen i Sverige (HSL 1982:763) skall det vid varje särskilt boende finnas en omvårdnadsansvarig sjuksköterska. Varje kommun ska erbjuda en god hälso- och sjukvård till samtliga vårdtagare. Med detta innebär också att vårdtagarna erbjuds habiliterande och rehabiliterande insatser. Vårdplanen ska så långt det är möjligt utformas med vårdtagaren. Planen ska vara individuell och tillgodose varje enskild vårdtagares behov (Rönnerberg, 2008). Enligt Lagen om yrkesverksamhet på hälso – och sjukvårdens område (LYHS 1998:531) har sjuksköterskan ansvar att utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Vården ska vara sakkunnig och omsorgsfull (Rönnerberg, 2008).

I kompetensbeskrivningen för sjuksköterskor utformad av socialstyrelsen (2005) står bland annat att sjuksköterskan skall utgå från en värdegrund som vilar på en humanistisk människosyn, visa omsorg om och respekt för patientens autonomi, integritet och värdighet. I kompetensbeskrivningen står det också att sjuksköterskan skall visa öppenhet och respekt för olika värderingar och trosuppfattningar. Omvårdnaden bör tillgodose patientens basala och specifika omvårdnadsbehov såväl fysiska, psykiska som sociala, kulturella och andliga. Internation Council of Nurses (ICN) (2007) har utformat etiska koder för sjuksköterskan. Sjuksköterskan har ett primärt ansvar i att ge människor en god vård. Även att på sin arbetsplats bedriva, sprida och använda forskning relaterad till omvårdnad och hälsa. De fyra grundläggande ansvarsområdena är:

- Att främja hälsa
- Att förbygga sjukdom
- Att återställa hälsa
- Att lindra lidande

Enligt humanistisk människosyn består människan av kropp, själ och ande, och utifrån detta ska sjuksköterskan utföra sin omvårdnad. Det fysiska behovet är livsviktigt, men det psykosociala behovet ingår i människans helhet. Som patient är människan sårbar, beroende och i behov hjälp. Patientens möjlighet till aktivitet är en förutsättning för hälsa och välbefinnande. I människans möte med sjukvården tilldelas de ofta en passiv roll. Patienterna och vårdtagarna känner sig omyndighetsförklarade och har med detta förlorat sin självständighet och frihet. Sjuksköterskans uppgift är att anpassa förhållandena i omvårdnaden så att patienten får en aktiv roll, oavsett ålder, kön eller ursprung (Jahren Kristoffersen, Nortvedt & Skaug, 2006). Djur har hjälpt sjuksköterskor att närma sig sina patienter och se deras behov. Förr var det dock inte lika

enkelt för sjuksköterskor att tillgå djuren i vården. Sjuksköterskor kunde smyga in djur på sjukhusen eller visa dem genom ett fönster. Idag finns möjligheten att ringa ett AAT team eller tillgå AAA som kan hjälpa vårdtagare inom olika vårdinrättningar (Connor & Miller, 2000).

Sjuksköterskan Ingeborg Höök är en av grundarna till Vårdhundskolan i Sverige. Iden kom efter hennes egna positiva erfarenheter kring att ha med sig en hund i sitt omvårdnadsarbete. Idag arbetar vårdhundskolan med att utbilda vårdhundar och personal för att kunna interagera dem i hälso- och sjukvården i Sverige (Föreningen Hälsans Natur, 2010). Forskarna Bulette, Coakley och Mahoney, (2009) utförde en studie på en allmän medicinsk avdelning i USA. Forskarna studerade effekten av att ha en hund på avdelningen. Patienterna rapporterade att hundarna gjorde dem lugnare och reducerade känslan av ångest. Forskarna i denna studie skriver att djurterapi ger sjuksköterskan möjlighet att fokusera på patienterna på ett unikt sätt. Relationen mellan patient och sjuksköterska får en större mening och på detta sätt kan sjuksköterskan hjälpa patienten till återhämtning på ett sätt som skiljer sig från den mer traditionella biomedicinska förhållningssättet (Bulette, Coakley & Mahoney, 2009).

Problemformulering

Äldre som lever inom ett särskilt boende kan känna sig ensamma. Människan behöver relationer för sitt sociala välbefinnande (Larsson & Rundgren, 2008). Ett skydd mot psykosocial ohälsa behövs i situationer där nära och kära inte längre finns som psykosocialt stöd. Äldre inom särskilt boende uppger idag att de saknar en meningsfull aktivitet. Detta uppmärksammade Harper och Ice (2002) i sin studie där passivitet dominerade de äldres vardag. Understimulering och en passiv livsstil kan vara en bidragande faktor till dåligt psykosocialt välbefinnande hos äldre (Larsson & Rundgren, 2008). Uppsatsförfattarna anser att dagens erfarenheter kring användandet av djur i vården behöver lyftas fram för att öka kunskapen i ämnet och finna nya möjligheter inom sjuksköterskans omvårdnadsarbete. Ny kunskap inom området kan förbättra det psykiska och sociala välbefinnandet hos de äldre som lever inom särskilda boende.

Syfte

Syftet med denna litteraturstudie var att belysa hur djur i omvårdnaden för äldre inom särskilda boende påverkar äldres psykosociala välbefinnande.

Frågeställningar

– Vilken inverkan har djur på de äldres psykosociala välbefinnande?

Definiering av centrala begrepp

Med äldre avses i denna studie personer över 60 år.

Med särskilt boende menas de institutioner som ingår under SoL-lagen, dock uteslotts hemvården.

METOD

Design

Designen på denna studie har utförts som en litteraturstudie. En litteraturstudie bygger på att samla dagens evidens inom ett specifikt ämne som formuleras inom ett problem område. Evidens granskas kritiskt och sammanställs så att en slutsats kan dras, brister upptäckas och förslag på ytterligare forskning kommer fram (Polit & Beck, 2008).

Urval av litteratur

I denna litteraturstudie har sökmotorn ELIN samt databaserna Cinahl, PubMed och Science Direct använts för att söka relevanta studier i. De sökord som använts är; pets, nursing, pet therapy, older people, animal, friend, companion, elderly, animal assisted therapy, human, loneliness och AAT. Dessa sökord har kombinerats i olika varianter i de olika databaserna och sökmotorn ELIN och är redovisade i tabell 1. Manuell sökning med hjälp av biblioteket Högskolan Dalarna har utförts på artiklar som inte funnits i fulltext i någon av databaserna men som ändå bedömts relevanta att inkludera i resultatet. Bedömningen gjordes utifrån lästa abstrakt. Av artiklarna funna utifrån manuell sökning uteslöts tre artiklar trots medel kvalitet efter granskning. Samtliga sökträffar är redovisade i tabellformat.

Tabell 1. Sökträffar

Databas/ Sökmotor	Sökord	Antal träffar	Antal lästa abstrakt	Antal lästa artiklar	Antal artiklar inkluderade i resultatet
ELIN	pets+nursing	65	12	1	1
	Pet therapy	54	3	2	2
	Older people+ animal	26	5	1	0
	Animal+friend	187	2	0	0
	Animal+freind+ therapy	7	1	1	1
	Pet+companion	172	2	0	0
	Pet+companion +elderly	5	1	1	0

	Animal assisted therapy	78	6	3	2
	Animal assisted therapy+elderly people	1	1	1	0
Cinahl	Pet therapy	100	9	3	1
	Pet therapy + elderly	21	2	1	0
	Pet + loneliness	3	1	1	0
	pet+elderly	4	1	0	0
Science Direct	Older people + pets "within" AAT	55	2	1	1
	Pets + elderly "within" pet therapy	3866	2	2	1
PubMed	Pet therapy+ elderly	726	4	1	1

Urvalskriterier

Inklusionskriterier för denna studie var att studierna som ingick i resultatet skulle vara publicerade under åren 1996 till 2010 då det ansetts mest realistiskt eftersom vården genomgått förändringar genom åren och förhållanden inom vården skall motsvara det som finns idag. Studierna begränsades till att vara publicerade på det svenska eller det engelska språket. Interventionerna skulle ha varit utförda på personer från 60 år och uppåt. Fokus har riktats på de studier som baserats på djurassisterad aktivitet och terapi som har huvudsyfte stimulans, lek och sällskap. Men även studier som tagit med delar av fysiska aspekter har genomgått granskningen. Kriterier kring design sattes vid kvalitativa och kvantitativa studier. Enbart studier som uppsatsförfattarna lyckades erhålla i fulltext gick vidare till granskning. Exklusionskriterier var studier utförda på personer under 60 år samt innefattade hemvården. Även översiktsartiklar uteslöts.

Tillvägagångssätt

Författarna har sökt studier utifrån syfte och frågeställningar tillsammans. Dessa har sedan fördelats jämt mellan författarna för att läsas, granskas och sammanställas. Författarna har träffats regelbundet och sammanställt arbetet fortlöpande.

Analys

De studier som gått vidare för analys granskades utifrån de modifierade granskningsmallarna för kvalitetsbedömning (bilaga 1,2) (William, Stoltz, & Bahtsveni, 2006; Forsberg, & Wengström, 2008). Vid granskningen av artiklarna tilldelades alla poäng genom att 1 poäng sattes för alla ja och noll poäng för alla nej. Två olika granskningsmallar inkluderades i förhållande till studier med två olika design. Mallen för kvalitativa studier hade 25 poäng som maximal. Där sattes hög kvalitetsgrad mellan 20-25 poäng. Medelhög kvalitetsgrad sattes mellan 15-20 poäng och studier med kvalitetsgrad under 15 poäng passerade gränsen för låg kvalitet och i sådana fall inkluderades dessa ej. Mallen för kvantitativa studier hade 29 som maximal poäng. Hög kvalitetsgrad sattes mellan 24-29 poäng. Medelhög kvalitetsgrad sattes mellan 19-24 poäng. De studier som låg under 19 poäng hade låg kvalitet och inkluderades ej. Endast kvantitativa studier inkluderades i resultatet efter slutlig granskning. Artiklar blev 14 till antalet. Artiklar med medelhög kvalitet blev sex till antalet och antalet med hög kvalitet blev 8. Utifrån denna granskning sammanställdes resultatet i en tabell innehållande författare, titel, årtal, land, syfte, design, metod, deltagare, resultat samt kvalitetsgrad. Efter att uppsatsförfattarna läst och granskat samtliga studier kunde två huvudsakliga teman identifieras. Djuren inverkan på de äldres psykiska välbefinnande samt djurens inverkan på de äldres sociala välbefinnande blev detta examensarbets huvudteman. Under varje teman kunde sedan uppsatsförfattarna se återkommande liknande resultat och dessa kategoriserades i sin tur i subteman. Nedan redovisas upplägget av resultatredovisningen;

Djurens inverkan på de äldres psykiska välbefinnande;

Ökat välbefinnande

Betydelsen hos äldre som lider av depression

Betydelsen hos äldre med Alzheimers sjukdom

Djurens inverkan på de äldres sociala välbefinnande;

Känslan av ensamhet

Social interaktionen

Djuren som social buffert

Etiska överväganden

Examensarbetet har utförts som en litteraturstudie varpå inget etiskt godkännande för en empirisk studie behövdes. Resultatet baserades på redan utförd forskning. Strävan var att hålla objektiviteten och noggrannhet genom forskningsprocessen. Sanningsenlighet upprätthölls till litteraturen och där det användes direkta citat skrevs det citationstecken (Polit & Beck, 2008). Med objektivitet och sanningsenlighet menade uppsatsförfattarna att avsikten var att efter bästa förmåga utesluta egna tolkningar och värderingar. Uppsatsförfattarna hade inte egna åsikter i studiernas utfall. Det fanns ingen avsikt att använda journal handlingar, intervjuer eller enkäter som kunde klassas som känsligt material. Känsliga personuppgifter fanns inte med i någon analys. Plagiat stöddes ej .

RESULTAT

Syftet med denna litteraturstudie var att belysa hur djur i omvårdnaden för äldre inom särskilda boenden påverkar äldres psykosociala välbefinnande. Frågeställningen lyder; vilken inverkan har djur på de äldres psykosociala välbefinnande? Resultatet presenterades under två huvudrubriker; djurens inverkan på de äldres psykiska välbefinnande samt djurens inverkan på de äldres sociala välbefinnande. Artiklar som ingår i resultatet redovisas i tabellen nedan.

Tabell 2. Artiklar inkluderade i resultatet.

Författare & Titel	Årtal & Land	Syfte	Design & Metod	Deltagare	Kvalitetsgrad
Banks, Willoughby, & Banks. <i>Animal -Assisted Therapy and Loneliness in Nursing Homes: Use of Robotic versus Living Dogs</i>	2008 USA	Syftet var att jämföra en levande hund och en robot hunds effekt på ensamhet hos äldre inom särskilt boende	Kvantitativ Intervention med en levande hund i jämförelse med en artificiell hund. Mätinstrument: UCLA loneliness Scale	Tre ålderdomshem Antalet deltagare anges ej	26 p Hög
<i>Crowley-Robinson, Fenwick, & Blackshaw.</i> <i>A long-term study of elderly people in nursing homes with visiting and resident dogs</i>	1996 England	Syftet med studien var att undersöka om en besöks hund alternativ en stationerad hund inom ålderdomshem påverkade spänningar, depressioner, ilska, trötthet och förvirring bland äldre	Kvantitativ Interventions med en stationerad hund, en besökshund samt en mänskliga volontärer. Mätinstrument: POMS Questionaier som mäter psykisk hälsa enligt likertskala.	95 äldre från tre olika ålderdomshem	21 p Medel
<i>Edwards & Beck</i> <i>Animal-Assisted Therapy and Nutrition in Alzheimer's Disease</i>	2002 USA	Undersöka hur djurterapi kan påverka välbefinnandet hos äldre och därmed öka aptiten.	Kvantitativ Två testgrupper samt en kontrollgrupp har jämförts. Mätinstrument: Uppmätt kroppsvikten	Tre olika ålderdomshem, antalet deltagare redovisas ej i studien.	23 p Medel
Kaiser, Spence, McGavin, , Struble, & Keilman. <i>Dog and a "Happy Person" Visiting Nursing Home Residents</i>	2002 USA	Att undersöka effekterna av besök från en hund och besök av en glad, icke - dömande och utåtriktad person och jämföra resultatet.	Kvantitativ Intervention med hjälp av en hund samt mänskliga och särskilt utvalda volontärer. Mätningen skedde genom videofilmning.	5	25 p Hög

Kawamura, Niiyama & Niiyama	2007 Japan	Undersöka hur djurterapi påverkar äldres psykosociala hälsa under en längre tid	Kvantitativ Intervention med besökshund Mätningen skedde genom att personalen journalförde effekterna av umgänget med hundarna	10	26 p Hög
<i>Long-term evaluation of animal-assisted therapy for institutionalized elderly people: a preliminary result</i>					
Krause-Parello	2008 USA	Studien gjordes av två syften, det första var att undersöka sambandet mellan ensamhet och allmänhälsa och det andra var att se hur bandet mellan djur och människa påverkade faktorer som bidrog till ökad hälsa	Kvantitativ Intervention med olika sorters husdjur i sällskapssyfte Mätinstrument: PGWB, general health subscale UCLA loneliness scale PAS, pet attachment scale	159	23 p Medel
<i>The Mediating Effect of Pet Attachment Support Between Loneliness and General Health in Older Females Living in the Community</i>					
Le Roux & Kemp	2009 Japan	Undersöka nyttan av hur husdjur påverkar välbefinnandet hos äldre människor med depression och ångest som lever på sjukhem	Kvantitativ Intervention genom AAA med hund. Interventionsgrupp samt kontrollgrupp. Mätinstrument: The Beck Depression Inventory och Beck Anxiety Inventory som tillsammans mäter förekomsten av depressioner samt ångest.	16	23 p Medel
<i>Effect of a companion dog on depression and anxiety levels of elderly residents in a long-term care facility</i>					
Motomura., Yagi., & Ohyama	2004 Japan	Undersöka effekten av djurterapi hos äldre med demens inom särskilda boenden	Kvantitativ Intervention med djurterapi genom volontärer och dess hundar. Mätinstrument: GDS, mental status examination, PSMS, physical self-maintenance scale, MMSE, mini-mental state examination	8	25 p Hög
<i>Animal assisted therapy for people with dementia</i>					
Motooka, Koike, Yokoyama, T., & Kennedy.	2006 Japan	Undersöka effekterna hos gruppen äldre gällande det autonoma nervsystemet under tiden de promenerade med en hund samt umgicks med en hund	Kvantitativ crossover experimentiell Intervention: Promenader med hundar Mätinstrument: Portabelt EKG	13	25 p Hög
<i>Effect of dog-walking on autonomic nervous activity in senior citizens</i>					
Raina, Walmer-Toews, Bonnett, Woodward, & Abernathy.	1999 Canada	Undersöka om husdjur eller bandet till husdjur kunde associeras med	Kvantitativ Longitudinell	1054	23 p Hög

<i>Influence of Companion Animals on the Physical and Psychological Health of Older people: An Analysis of a One-Year Longitudinal study</i>		förändringar i den fysiska och psykiska hälsan bland den äldre befolkningen och om det sociala nätverket modifierades i samband med djurens närvarande	Mätinstrument: Enkäter som administrerades över telefonen och följdes upp ett år senare		
<i>Richeson</i> <i>Effect of animal-assisted therapy on agitated behaviours and social interactions of older adults with dementia</i>	2003 England	Syftet med studien var att testa fyra hypoteser; AAT skulle minska aggressivt beteende hos deltagarna från start till slut av interventionen. Det aggressiva beteendet skulle återkomma tre vecker efter att interventionen avslutats. AAT skulle öka sociala interaktioner hos deltagarna. AAT skulle minska användandet av lugnande mediciner	Kvantitativ quasi experimentell NDB Need-Driven-Comprised Behavior. Mätinstrument: MMSE, mini-mental status exam. CMAI 29-item checklist som mäter aggressivt beteende. AAT flow sheet, noterar hur vardagen fungerar tillsammans med djuren.	14	23 p Hög
<i>Ruckdeschel. & Van Haitsma.</i> <i>Live-in Animals and Plants on Nursing Home Residents: A Pilot Longitudinal Investigation</i>	2001 USA	Att beskriva hur ett ålderdomshem i stort påverkades efter att ha börjat arbeta med "The Eden alternative" av William Thomas	Kvantitativ Flera olika enkäter i förhållande till välmående hos vårdtagare och attityder gentemot djur, allt i form av likertskalor och observationer Mätinstrument: MMSE, mini-mental status exam. Intervjuer, PAS, Pet Attitude Survey.	26	25 p Hög
<i>Stasi, Amati,, Costa, Resta, Senepa, Scarafioiti,, Aimonin,, & Molaschi.</i> <i>Pet therapy: A trial for institutionalized frail elderly patients</i>	2004 Italien	Att utvärdera effekten av djurterapi hos patienter på äldreboenden	Kvantitativ Mätinstrument: Studieprotokoll Mini mental state exam (MMSE) Geriatric depression scale (GDS) Self assesment scale (SASG) Pet history Questionaire	28	20 p Medel
<i>Winefelt, Black, & Chur-Hansen</i> <i>Health Effects of Ownership of and Attachment to Companion Animals in an Older Population</i>	2008 Austarlien	Att utmäta hur husdjur kan påverka hälsan hos äldre och hur närheten av djur kan förbättra känslan av samhörighet	Kvantitativ Deltagarna intervjuades regelbundet per telefon Mätinstrument: MDSS, multi-diemnsional support scale. OPR, The-Owner Pet Relationship. SF-36 Health Survey som mäter hälsan hos deltagarna.	314	23 p Medel

Djurens inverkan på de äldres psykiska välbefinnande

Ökat välbefinnande

Ruckdeschel & Van Haitsma (2001) utförde en studie genom att införa temat ”The Eden Alternative”. Djuren bestod av småfåglar, en papegoja, två katter och en hund. Syftet med interventionen var att undersöka effekten på äldres uppfattning av vården, livskvalitet och sociala och emotionella aspekter när naturlig hemvist infördes. Sex månader efter interventionen utvärderades effekten. Djurens lekfulla sätt och tillgivenhet samt dess taktila beröring gav en positiv känsla hos de äldre. De äldre med kognitiv förmåga intakt var de som drog mest nytta av djuren. Resultatet i sin helhet visade på positiva effekter vad gäller uppfattning om vården, livskvalitet samt social- och emotionell funktion. De äldre kände sig mer nöjda och belåtna när djuren fanns i närheten.

Edwards och Beck (2002) ville med hjälp av akvariefiskar påvisa djurens inverkan på de äldres psykiska välbefinnande. Indirekt valde forskarna att undersöka detta genom de äldres nutritionsstatus. Psykiskt välbefinnande är starkt förknippat med aptiten enligt forskarna. I resultatet gick det att utläsa hur de äldre blev lugnare efter införandet av fiskarna i matsalen. Därav kunde forskarna se en ökning av vikten som en följd av detta. Forskarna drog slutsatsen att fiskarna var ett positivt stimuli inom det särskilda boendet.

Raina, Waltner-Toews, Bonnett, Woodward och Abernathy (1999) undersökte i sin longitudinella studie bland annat husdjurets inverkan på den psykiska hälsan hos äldre. Syftet var att undersöka om sällskapet av en hund eller katt kunde associeras med förändringar i den psykiska hälsan samt om det sociala nätverket modifierades i samband med förekomsten av husdjur hos gruppen äldre. Psykiskt välbefinnande uppmättes genom en serie frågor kring hur nöjd deltagarna var med sin egen hälsa, familj, vänner, relationer, ekonomi, livet generellt, lycka och mental- och emotionell hälsa. Vid första tillfrågningen kunde inte forskarna finna ett signifikant samband mellan att äga ett husdjur och psykiskt välbefinnande. Däremot kunde forskarna efter ett år se en skillnad mellan de som hade husdjur och de som inte hade husdjur. De som inte ägde ett husdjur tenderade att försämrats i allt högre grad gällande psykisk välbefinnande under årets gång.

Motooka, Koike, Yokoyama och Kennedy (2006) utförde en studie med syfte att undersöka effekterna i autonoma nervsystemet hos gruppen äldre då de antingen promenerade med en

hund eller umgicks spontant med en hund. Resultatet av studien pekade på att hunden påverkade det autonoma nervsystemet genom att hjärtfrekvensen förbättrades. Detta skedde både vid hund promenaderna samt vid umgänget med hunden. Forskarna menade att hunden inte bara påverkade det autonoma nervsystemet i den meningen att hjärtat arbetade bättre utan det påverkade också delen av autonoma nervsystemet kallat parasympatiska nervsystemet som aktiveras vid vila. Hundens närvaro minskade stressen hos deltagarna och ökade på välbefinnandet. Genom att klappa och prata med hunden påverkades kroppens nervsystem till att förmedla ett lugn och göra kroppen avslappnad.

Crowley-Robinson et al., (1996) visade på att en hund på ett ålderdomshem hjälpte till med att minska spänningar, depressioner, och förvirring hos de äldre. Forskarna delade in de tre ålderdomshemmen i tre olika grupper, ett hem fick en fast stationerad hund, ett hem fick besök av en hund varje vecka och ett hem fick besök av mänskliga volontärer. Syftet med denna indelning var att kunna både se effekterna samt att jämföra hemmen sinsemellan. Spänningar hos deltagare boende på det hem som fick en fast stationerad sällskapshund minskade signifikant. Depressioner och ilska minskade vid samtliga tre boenden och deltagarna uppgav en ökad känsla av kraft och energi. Det boende som hade en fast stationerad hund var också det boende som visade flest positiva resultat gällande förvirring bland de äldre. Men även de som fick besök av en hund visade på en förbättrad status gällande förvirring. Resultatet i denna studie visar på att djur spelade en viktig roll och kunde hjälpa de äldre att anpassa sig till det särskilda boendet genom att påminna dem om deras tidigare liv. Bäst resultat åstadkom forskarna vid det boende där det fanns en hund boende men även besökshunden var uppskattad. Resultatet visade också på att där djur inte går att ta till som hjälp kan mänskliga volontärer också generera i goda resultat enligt forskarna (Crowley-Robinson et al., 1996).

Minskad förekomst av depressioner

En studie gjord av Stasi et al., (2004) visade på att depressionsproblematiken minskade bland de äldre med hjälp av djuraktivitet. Syftet med studien var att utforska effekterna med djurterapi hos de äldre som lever inom särskilda boende. Deltagarna delades in i två grupper och ena gruppen fick besök av en katt tre gånger i veckan under sex veckor där terapi formen AAA användes. Kontrollgruppen fortsatte sin vardag som vanligt. Problematik med depressiva symtom hos de äldre minskade för den grupp som interagerade med katten. Forskarna drog slutsatsen att om djuren fick möjligheten kunde de spela en stor roll i arbetet med de äldres välbefinnande.

Le Roux och Kemp (2009) valde att utföra en undersökning på ett vårdhem för äldre på grund av att problematiken med depression och ensamhet är störst bland den äldre befolkningen. Interventionsgruppen fick en gång i veckan, 30 minuter per gång, i 6 veckor vistas med hundar. Det fanns inga regler på vad de skulle göra med hunden. Forskarna fann ingen signifikant skillnad mellan interventionsgruppen samt den jämförande kontrollgruppen innan den ena gruppen påbörjat djurterapi. Efter att data sammanställts visade det sig att gruppen som deltagit i djuraktivitet förbättrades signifikant i sin depression (Le Roux & Kemp, 2009).

Betydelsen hos äldre med Alzheimers sjukdom

Richeson (2003) utförde en studie med inriktning på äldre med nedsatt kognitiv förmåga. Inklusionskriterier för att delta i studien var bland annat att deltagarna skulle fått en demens diagnos, påvisat aggressivt beteende samt haft ett tidigare intresse för djur. En utvärdering av deltagarna skedde tre veckor innan interventionen, under interventionen samt tre veckor efter avslutad studie. Forskaren utgick från start enligt teorin Need-Driven Dementia-Comprised Behavior (NDB). Denna teori förklarar oroligt beteende hos personer med demens som en fråga om behov som inte blivit tillgodosedda snarare än symtom på en Alzheimer sjukdom. Resultatet av studien visade på att personer som lider av Alzheimers sjukdom tenderade att visa ett mindre aggressivt beteende under de tre veckor som djurterapin pågick. Personalen på de olika sjukhemmen rapporterade att de upplevde de äldre mer alerta och glada. Vid uppföljning tre veckor efter djurterapin avslutats visade resultatet att aggressiva beteenden ökade igen bland de äldre. Forskaren drog slutsatsen av detta kring NDB teorin, djurterapin gav de äldre en meningsfull aktivitet vilket var ett behov. När denna sedan togs bort från de äldre tillgodosågs inte längre behovet och det oroliga beteendet återvände (Richeson, 2003).

Ruckdeschel & Van Hantsma (2001) kunde utläsa från sin studie att deltagarna som hade sin kognitiva förmåga intakt var också de som uppgav mest positiva effekter av djurens närvaro i jämförelse med de som hade nedsatt kognitiv förmåga. Detta förklarade forskarna med att de inte utbildat personalen i att visa sina vårdtagare hur de kunde umgås med djuren eller hur personalen kunde få djuren att ty sig till någon av de äldre som hade nedsatt kognitiv förmåga eftersom dessa oftast inte sökte kontakt med djuret spontant. Även om resultatet av studien i sin helhet visade på positiva effekter vad gäller uppfattning om vården, livskvalitet samt social- och emotionell funktion diskuterade författarna kring vikten av att personalen utbildas i hur

djuren bäst kan utnyttjas så att alla vårdtagare, oavsett sjukdomshistoria, kan dra nytta av djurens sällskap.

En studie gjord av Motomura, Yagi och Ohyama (2004) undersökte betydelsen av djurterapi för patienter som led av någon form av demens diagnos. Forskarna utförde sin studie på ett japanskt boende för dementa. Forskarna mätte hur bra patienterna klarade av vardagssysslorna. Med hjälp av volontärer kom två hundar regelbundet till boendet för att träffa patienterna. Deltagarna fick klappa, leka, prata och interagera på andra sätt med hundarna några timmar om dagen. Forskarna fann ingen signifikant skillnad på depressionsnivåerna, irritation eller hur de handskades med vardagssysslor efter terapin. Men det viktigaste enligt forskarna som visade sig var att patienterna blev mycket gladare av hundarnas sällskap. Patienterna uttryckte personligen glädje över att hundarna var där (Motomura., et al, 2004).

Kwamura, Niiyama och Niiyama (2007) ville undersöka effekten av djurterapi under en period på två år. Bland deltagarna var depressionsproblematiken stor. Nio av tio deltagare led av någon form av depression. Alla som deltog led också av någon typ av Alzheimers sjukdom eller hade andra mentala problem. Aktiviteterna var varierande, allt ifrån att prata med hundar till att mata hundar. För att undersöka hur djurterapin påverkade deltagarna rapporterade och dokumenterade personalen kontinuerligt hur det gick för patienterna. De första sex månaderna visade effekterna av djurterapin endast små skillnader så som att deltagarna mådde bättre emotionellt och att orienteringsförmågan hade förbättrats. Efter tolv månader hade detta förbättrats ytterligare. Under och efter djurterapin förbättrades patientens kommunikation och efter ett tag inbjöd patienten själv till spontana samtal. I början av studien kunde inte deltagarna leka och umgås med hundarna utan stöd från personal men efter en tid med djurterapi klarade deltagarna av aktiviteter med hundarna mer självständigt på egen hand. Genom kontakt och träning med hundarna påvisades en signifikant skillnad hos patienterna som deltog i studien. Deltagarna blev lugnare och gladare.

Djurens inverkan på de äldres sociala välbefinnande

Social interaktion

I Ruckdeschel och Van Haitsmas (2001) studie fann forskarna också positiva effekter av djur gällande social interaktion. De äldre med kognitiv förmåga intakt samt de äldre som uppgett en tillgivenhet till djur blev mer positivt engagerade i sin omgivning. Detta kunde bero på att djuren gav de äldre ett samtalsämne och uppmuntrade annars timida personer att söka kontakt med andra. Nyfikenheten kring djuren fick också de äldre att spendera mer tid i gemensamma utrymmen vilket tydde på att djuren indirekt hjälpte till med sällskap från andra. För samtliga äldre i studien minskade förekomsten av ångest och det förklarar forskarna med att interaktionen med djur gav de äldre ett bra välbefinnande. En del av de äldre berättade att de numera inte kunde sova utan en katt i rummet eftersom de fick dem att slappna av. Forskarna observerade också att deltagarna ibland tog med sig hunden som stöd när de skulle gå till sjuksköterske expeditionen för att fråga om hjälp med något. Hunden fick dem att bevara lugnet och en känsla av att någon fanns där för dem (Ruckdeschel & Van Haitsma 2001).

En studie av Kaiser, Spence, McGavin, Struble och Keilman (2002) har jämfört hur äldre socialiserar med hundar och en objektiv, utåtriktad och glad sjuksköterskestudent. Umgängesstunderna byggde på att de skulle uppfattas som icke obligatoriska och på deltagarnas villkor. Resultatet av studien visade på att det inte fanns någon skillnad mellan hunden och den glada studenten. De äldre föredrog sällskapet lika mycket oavsett vem som kom på besök. Däremot såg forskarna att deltagarna hade kroppskontakt oftare med hunden genom att klappa och kela med dem. Forskarna kunde också notera fler leenden i sällskap med hunden. Behovet av taktil beröring kan vara lättare att åstadkomma med hjälp av en hund i jämförelse med en annan människa enligt forskarna.

Social buffert

Raina et al., (1999) fann inget signifikant samband mellan ägandet av ett husdjur och det psykiska välbefinnandet. Däremot fann de en del samband vad gäller socialt välbefinnande. Det forskarna fann i sin studie var att förekomsten av husdjur påverkade det psykosociala välbefinnandet gällande hur deltagarna upplevde att de hade ett stöd i kris situationer. De fann också att husdjur kan agera som en buffert gällande socialt stöd. Djurägare som angav att de hade ett litet socialt nätverk och inget förtroende eller någon att lita på i kris situationer tenderade ändå att ha ett gynnsammare psykosocialt välbefinnande i jämförelse med de som

inte ägde ett djur. Forskarna diskuterade i socialt sammanhang kring det faktum att studien inte visade på någon skillnad mellan hund och katt ägare. Forskarna hade en hypotes om att hundägarna skulle vara mer socialt aktiva. Att så inte var fallet i studien kunde bero på att djurägandet innebar ett ansvar, att ta hand om någon och denna roll gav en mening till livet vilket uppmuntrade de äldre att bli mindre apatiska och mer aktiva, oavsett djur ras.

Även Kaiser et al., (2002) kunde dra slutsatsen att i situationer då äldre saknade ett socialt nätverk kunde ett djur var ett lämpligt alternativ. I denna studie sågs även att en mänsklig volontär kunde vara lika effektivt som ett djur. Men forskarna menar också att hunden kan vara ett bättre alternativ eftersom det kan vara svårt att använda en människa utan några förutfattade meningar, vilket är ett måste om sällskapet skall bli lyckat (Kaiser et al., 2002).

Forskarna Winefelt, Black och Chur- Hansen (2008) har i sin artikel undersökt effekten av djur och hur äldre djurägare påverkades av sina djur. En rad frågor gällande hälsan och hur det sociala livet ställdes. För dem med djur fanns ytterligare frågor gällande just deras husdjur och hur vardagen såg ut för djurägarna. I svaren från djurägarna sågs bandet mellan ägare och djur. Djuren värderades hög och sågs som en familjemedlem för ägarna, de tog även gärna med sina djur på olika aktiviteter och sammanhang. De nämnde även att djuren kunde se när de var upprörda och tröstade dem. För deltagarna var djuren en anledning att kliva upp på morgonen och helt enkelt leva. Att vara djurägare innebar inte bara att ta hand om ett djur utan att vara ansvarig för en annan varelse som litade på sin ägare och fanns trygghet hos honom eller henne. Det visades sig också att de äldre som ägde djur hade lärt känna andra äldre genom sina djur. Det som redovisades som hot mot en god hälsa var faktorer som ensamhet och avsaknad av ett socialt skydds nät, vilket underlättades med ett husdjur (Winefelt et al., 2008).

Känslan av ensamhet

Banks, Banks och Willoughby (2008) gjorde en studie med syftet att studera skillnaden mellan en robot hund och en levande hund som behandling mot ensamhet för äldre inom särskilda boende. Robothunden kallades Abido och var en mekanisk robot som såg ut som en hund i konstruktionen och hade effekter som att skälla och vifta på svansen. De boende valdes slumpmässigt in i grupper om tre, en grupp som inte fick någon djurterapi, en grupp som fick terapi med hjälp av en robot hund samt en grupp som fick terapi med en levande hund. Interventionen pågick i åtta veckor där de boende fick besök varje vecka. Det resultat som kom fram var att oavsett formen av djurterapi så minskades de boendes känsla av ensamhet

signifikant i jämförelse med de som ingick i kontrollgruppen och inte fick någon form av djurkontakt. De äldre som fick terapi med en levande hund hade något högre tillgivenhet till hunden i jämförelse med de äldre som fick bekanta sig med en robot hund, men det fanns ingen signifikant skillnad. Därför drog forskarna slutsatsen att tillgivenheten till en levande hund eller en robot inte påverkade deras förmåga att reducera ensamhet. Denna studie kom fram till att äldre kunde knyta an både till en robot hund och en levande hund och att båda varianterna påverkade ensamhet bland de äldre till det bättre. Slutligen skriver forskarna att även robotar var effektiva i arbetet mot att reducera ensamhet bland de äldre och detta kan vara ett alternativ vid omständigheter där det inte går att införa ett levande djur.

Krause-Parello (2008) har undersökt sambandet mellan hälsa och ensamhet och har i sin studie observerat den äldre kvinnan. När studie var slutförd visade det sig att djur påverkade känslan av ensamhet i den grad att kvinnorna kände sig mindre ensamma och när känslan av ensamhet försvagades kunde den allmänna hälsan påverkas positivt. Forskaren menade också att många problem relaterat till hälsan kunde undvikas genom att ensamheten försvinner eller mildras.

DISKUSSION

Sammanfattning av huvudresultatet

Flertalet studier visade på att djur inom vården av äldre som lever inom särskilda boenden kan generera i en rad positiva upplevelser (Ruckdeschel & Van Haitsma, 2001; Richeson, 2003; Banks et al., 2008; Motooka et al., 2006; Le Roux & Kemp, 2009; Kaiser et al., 2002; Crowley-Robinson et al., 1996; Kawamura et al., 2007). Stasi et al., (2004) skrev att en katt minskade förekomsten av depressioner och ångest bland äldre genom att de införde AAA. Genom att forskarna tog in djur på olika särskilda boenden tenderar de äldre att bli mer nöjda och belåtna. Under 2009 publicerades en studie av författarna av Le Roux och Kemp där de undersökte nivån av depression hos en grupp patienter som provade AAA. De fann en signifikant skillnad på nivån före och efter införandet av djurterapi på boendet. Problemen med depressioner minskade. Ruckdeschel och Van Haitsma (2001) fann i sin studie att införandet av flera olika djur på ett ålderdomshem hade en positiv inverkan. Framför allt var effekten bäst hos de äldre som hade sin kognitiva förmåga intakt. Dessa blev också mer engagerade i sin omgivning genom att börja söka kontakt med andra och spenderade mer tid i gemensamma utrymmen. Djur har också visat sig ge en lugnande effekt på äldre med Alzheimers, detta uppmärksammades i studier av Richeson (2003) och Motomura et al., (2004) där hundar träffade patienter med Alzheimers. Efter en tid påvisades det att oro, aggression och rastlöshet lindrades. Flertalet resultat visade på vikten av kunskap hos personalen så att djuren utnyttjades på bästa sätt för att alla äldre, oavsett sjukdomshistoria, kunde dra nytta av djurterapi (Ruckdeschel & Van Haitsma, 2001; Richeson, 2003; Crowley-Robinson et al., 1996).

Resultatdiskussion

I dagens samhälle har vikten av att använda djur som terapi inom vården uppmärksammats mer och mer. Populariteten och det ökade intresset har bidragit till att vissa vårdhem världen över erbjuder denna form av terapi för sina vårdtagare (Föreningen Hälsans Natur, 2010). Djur och människor har en tyst interaktion mellan varandra och detta psykiska band kunde även ge andra fördelar som ett sänkt blodtryck och en känsla av lugn. Att djur är bra för människor råder det kanske idag inget tvivel om men inom vetenskapen är det relativt nyligen forskare börjat uppmärksamma detta och att se fördelarna med att använda djur som terapi form för människor. Detta i synnerhet när det gäller den psykiska hälsan och hur djur kan bidra för att öka det psykosociala välbefinnandet (Walsh, 2009).

Att äga ett djur eller att ta hand om ett djur kunde också påverka den sociala tillvaron för äldre då djuren blir en gemensam nämnare eller ett bekant samtals ämne (Krause-Parello, 2008). I Raina et al., (1999) studie påvisade resultatet inget signifikant samband mellan att äga ett djur som äldre och aktuellt psykiskt välbefinnande. Däremot såg forskarna en skillnad mellan djurägare och icke djurägare efter ett år då icke djurägare i allt större grad blev försämrade i sitt psykiska välbefinnande i jämförelse med djurägande äldre. Husdjuren fungerade också som en social buffert då djurägare oftare uppgav en känsla av stöd i kris situationer och ett större socialt nätverk. I en studie författad av Winefelt, Black och Chur-Hansen (2008) beskrevs det hur djurens betydelse gav deltagarna en mening med tillvaron och en anledning att kliva upp på morgonen. En hund är inte bara en hund utan en älskad och uppskattad familjemedlem. Uppsatsförfattarna vill med dessa resultat jämställa relationen med djur inom särskilda boenden med att äga ett djur på äldre dagar. Det är uppenbarligen själva relationen som påverkar det psykosociala välbefinnandet.

Stasi et al., (2004) införde en katt på ett ålderdomshem och kunde genom detta bevisa att förekomsten av depressioner minskade bland deltagarna som ingick i interventionsgruppen. Positiva effekter av djurterapi kom även fram i Ruckdeschel och Van Hartsma's studie (2001) då de införde "The Eden Alternative" med hjälp av olika djur. Dessa forskare kom fram till att de äldre som hade bäst bevarad kognitiv förmåga var också de som visade bäst effekt på djurterapi. Studien bevisade också att det finns ett flertal olika djurarter som kunde vara lämpliga inom särskilda boenden. Andra djur än hund och katt som användes inom djurterapiens verksamheter är exempelvis akvariefiskar, hästar och fåglar (Beck-Friis et al., 2007). Ruckdeschel & Van Hartsma (2001) föreslog att personalen skall utbildas i hur djuren bäst kan utnyttjas inom terapeutisk verksamhet så att alla äldre, oavsett sjukdomshistoria kunde dra nytta av djurens sällskap. Forskning kring äldre som lider av nedsatt kognitiv förmåga och effekten av djurterapi fanns också publicerad. Richeson (2003) och Motomura et al., (2004) såg god effekt av djurterapi avseende äldre med Alzheimers sjukdom. Uppsatsförfattarna anser att vården idag, med den vetenskap och evidens som fanns bakom djur i vården, borde använda och tillämpa detta i större utsträckning inom alla typer av särskilda boenden.

Banks et al., (2008) studie kan ses som något kontroversiell enligt uppsatsförfattarna. Resultatet visade på att både en levande hund och en robot hund reducerade känslan av ensamhet hos de äldre. Därav föreslog också forskarna att en robot hund kunde vara en lösning vid omständigheter då en levande hund inte gick att använda. Studien hade en svaghet i att antalet

deltagare aldrig redovisas, enbart tre olika ålderdomshem benämndes. Uppsatsförfattarna anser att en mekaniskt tillverkad sak aldrig fullt ut kan ersätta en relation mellan två levande varelser men tycker ändå att förslaget var intressant i de fall då det finns hinder för djurterapi med levande djur. Däremot har uppsatsförfattarna uppmärksammat att flertalet studier funnit samma effekt av sällskap av en människa som av en hund. Men beröring och spontana kontakter förekom i allt högre grad vid användningen av djur (Kaiser et al., 2002; Crowley-Robinson, 1996).

Depression och ensamhet var ett stort problem bland äldre. Därför valde Le Roux och Kemp (2009) att testa effekten av djurterapi inom ett vårdhem. Studien hade en AAA grupp och en kontrollgrupp. Resultatet visade på att äldre inom djurterapi gruppen mådde generellt bättre efter interventionen i jämförelse med kontrollgruppen. Trots att denna studie endast pågick i sex veckor visade det sig att de som regelbundet fått träffa en hund mådde bättre än de som inte fått göra det. Genom att låta patienterna själva fylla i enkäter och rapporter på hur de mådde så kunde skillnader ur patienternas perspektiv och upplevelser identifieras. Depressioner minskade även i Stasi et al., (2005) studie där en katt ingick i de äldres vardag som sällskap. Uppsatsförfattarna anser samtidigt att det är viktigt att all djurterapi sker på frivillig basis för att det skall vara effektivt. Att tilldela en annan människa en meningsfull aktivitet bygger på subjektiva upplevelser och måste på förhand vara genomtänkt.

Raina et al., (1999) kunde efter sin ett år långa studie bland äldre i Canada inte finna ett signifikant samband mellan att äga ett djur och aktuellt psykiskt välbefinnande men efter ett år hade de som inte ägde ett djur försämrats betydligt mer. Däremot gav djurägandet effekt på det sociala välbefinnandet då hunden eller katten blev en buffert för socialt stöd och gav en mening med livet. Enligt uppsatsförfattarna tenderade relationen mellan människa och djur agera substitut till en viss grad för andra förlorade sociala kontakter genom livets gång. De äldre har ofta förlorat flera anhöriga och vänner på grund av naturligt åldrande. Och kanske är det så att djurens värdefulla egenskaper fortfarande finns kvar i oss sedan de hade en avgörande roll för vår överlevnad (Walsh, 2009). Djurterapiens påverkan på socialt välbefinnande observerades också i Ruckdeschel och Van Haitsmas (2001) studie där de äldre med intakt kognitiv förmåga blev mer engagerade i sin omgivning. De äldre tenderade att söka mer kontakt med andra och spenderade mer tid i gemensamma utrymmen efter införandet av djur på avdelningen. Djuren agerade stöd för de äldre och gav också en symbolisk mening genom att det fanns någon att ta hand om, detta påminde om moder- och föräldrarollen (Velde et al., 2005). Inom särskilda

boenden var det relativt ofta med tanke på ålder personer som led av Alzheimers sjukdom. För dessa personer var den icke verbala kommunikationen värdefull (Richeson, 2003; Norling, 2002). Uppsatsförfattarna tror att denna typ av kommunikation kan åstadkommas på bästa sätt med hjälp av djur. Djuren har inga förutfattade meningar eller förmågan att döma en människa på förhand.

Utmaningar i att forska kring djur i vården

Kaiser et al., (2002) fann i sin studie att en människa med rätt attityd kunde ha samma goda effekt som en terapi hund. Detta talar också för att själva stimuli var avgörande. Men forskarna skriver också att det kunde vara enormt svårt att hitta rätt person och att en hund till naturen är utan fördomar och därför enklare att tillgå. Även Banks et al., (2008) fick samma positiva resultat av en levande hund som en mekaniskt tillverkad hund. Om stimuli i sig var avgörande bör vidare och mer utbredd forskning svara på.

Ruckdeschel och Van Haitsma (2001) såg en skillnad av effekten inom djurterapi av äldre med nedsatt kognitiv förmåga och intakt kognitiv förmåga. Detta gör att det inom studier som inte särskilt dessa två grupper kan vara svårt att analysera resultatet av en studie baserat på psykosociala aspekter, det vill säga subjektiva upplevelser. Richeson (2003) och Motomura et al., (2004) inriktade sig på gruppen äldre som fått en demensdiagnos och Raina et al., (1999) hanterade problemet genom att de satte ett exklusionskriterie vid Alzheimers sjukdom.

Uppsatsförfattarna anser att inom vården kan djur aldrig ersätta en människa och deras sällskap och närvaro skall därför inte jämföras enligt uppsatsförfattarnas mening. De bidrar med sällskap och kamratskap på sitt egna sätt. Precis som människor är de unika och skall därför inte ses som substitut utan skall uppskattas för det goda och positiva som de bidrar med. Därav måste också interaktionen med djur ske på frivillig basis och individanpassas. Djuren själva ska också må bra av detta. För att uppmärksamma hur hunden eller katten mår av att delta i denna terapiform måste personal och ansvariga ständigt observera djuret. För att terapin med djur ska bli så positiv och effektiv som möjligt krävs det att alla parter, hund som patient, får ut något positivt av detta. Det har gjorts forskning kring hur djur påverkades av att delta i vården men denna form av forskning är ännu i sin vagga. Det krävs mer evidens om hur djur påverkades av att ingå i terapi. Genom mer kunskap om hur djuren mår och genom mer kunskap kring hur AAA och AAT kan användas på bästa möjliga sätt kommer detta bidra med en god vård och social stimulans för både människa och djur (Piva et al., 2008).

Metoddiskussion

Uppsatsförfattarnas syfte med denna litteraturstudie var att belysa hur djur i omvårdnaden av äldre inom särskilda boende inverkar på deras psykosociala välbefinnande.

Sökningen i databaser och sökmotorn Elin var något komplicerad. Många studier som var utförda hade deltagare i annan målgrupp än den uppsatsförfattarna hade för avseende att studera eller så låg fokus kring den fysiska aspekten. I vissa fall valdes dock några av dessa studier ut då uppsatsförfattarna bedömde att de var relevanta i förhållande till syftet och att huvudresultatet eller bitar ur resultatet gick att applicera inom vald population och frågeställning. Uppsatsförfattarna uppmärksammade att ett flertal studier var utförda med ett lågt deltagarantal och därför kunde inte resultatet i dessa artiklar anses generaliserbart på populationen. Uppsatsförfattarna begränsade sig till åren mellan 1996-2010. Denna begränsning gjordes för att uppsatsförfattarna önskade att hälso- och sjukvården i studierna skulle kunna vara jämförbara med dagens hälso- och sjukvård. Men uppsatsförfattarna var också medvetna om att tidsspannet backat 14 år. Inom forskningen kring djurterapi kunde uppsatsförfattarna inte finna stora skillnader mellan åren 1996 och 2000, därav bedömde uppsatsförfattarna det nödvändigt för resultatet att inkludera artiklar publicerade från och med 1996. En studie av Crowley-Robinson et al., (1996) utfördes mellan åren 1990 och 1992 men publicerades med färdigt resultat först 1996. Därför inkluderades denna studie i resultatet. Uppsatsförfattarna saknade fler studier utförda i Sverige, Norge, Finland eller Danmark. Det resultat uppsatsförfattarna fick utav sina sökningar efter studier talar för att det idag inte finns mycket forskat inom djurterapi i dessa länder. Det kan också bero på att uppsatsförfattarna valde att begränsa sig till studier endast publicerade i fulltext. Uppsatsförfattarna valde dock att ta hjälp av bibliotekarie på Högskolan Dalarna kring några artiklar som ansågs betydelsefulla att ha med och som inte fanns publicerade i fulltext, artiklarna köptes då från biblioteket. Intresset för dessa artiklar fick uppsatsförfattarna genom referenser från tidigare forskning. Dessa studier återfanns genom sökning på titlar i Högskolan Dalarnas proxysserver för E-tidsskrifter. Den artikel som slutligen inkluderades med hjälp av manuell sökning är skriven av Raina, Waltner-Toews, Bonnett, Woodward och Abernathy (1999) och har titeln Influence of Companion Animals on the Physical and Psychological Health of Older People: An Analysis of a One-Year Longitudinal Study. Totalt uteslöts fem artiklar redan innan granskningen då uppsatsförfattarna efter att ha läst dem en första gång inte ansåg dem relevanta att ta med i denna studie.

Granskningen av de utvalda artiklarna gjordes med ledning av kvalitetsgranskningsmallar modifierade av Forsberg och Wengström (2003) samt William, Stoltz och Bahtsevani (2006). Med hjälp av dessa mallar kunde varje enskild studie analyseras gällande kvalitet, trovärdighet samt resultat. Majoriteten av de studier som uppsatsförfattarna analyserade var av kvantitativ design. Förvånansvärt få var av kvalitativ design och i slutskedet inkluderas ingen studie av kvalitativ design relaterat till låg kvalitet. Uppsatsförfattarna kunde på förhand tro att den största delen av forskning gjord kring djurterapi inom den psykosociala aspekten skulle utföras med kvalitativ design. Eftersom den kvalitativa designen går mer på djupet och låter deltagarna berätta om sina egna uppfattningar genom djupintervjuer eller öppna frågor kan verkliga upplevelser och personliga känslor belysas. Inom den kvantitativa forskningen blir möjligheterna att uttrycka sig mer begränsad för deltagarna eftersom frågor ofta är slutna eller strukturerade (Polit & Beck, 2008). Denna litteraturstudie får ses begränsad i den meningen att resultatet baseras på utvalda artiklar. Fördelen med att utföra en litteraturstudie är att forskning gjord inom området lyfts fram och sammanfattas så att kunskapsluckor kan identifieras och förslag på vidare forskning kan läggas fram (Polit & Beck, 2008).

Förslag till fortsatt forskning

Vidare forskning är nödvändig inom gruppen äldre för att djurterapi skall utvecklas till en accepterad metod i allt större utsträckning i Sverige. Önskvärt är ytterligare forskning med kvalitativ design. Forskningen behöver titta på om det enbart är själva stimuli som ger effekten vid djurterapi och om det kan likställas med en människa eller med en robot? Forskningen bör också rikta in sig på gruppen Alzheimers patienter och utföra longitudinella studier för att granska hur länge effekten kvarstår av djurterapi. Uppsatsförfattarna saknade forskning ur sjuksköterskans synvinkel. Mer evidens behövs för att förklara hur sjuksköterskan kan använda djuren i sin omvårdnad. Forskning bör bedrivas inom Nordens länder för att kunna användas i kliniskt syfte. Genom att använda sig av djur inom särskilda boenden i större utsträckning än vad som görs idag kan kunskapen öka och fler äldre få ta del av de förväntade positiva effekter som djurterapi bidrar med.

Studiens kliniska betydelse

Denna litteraturstudie har en klinisk betydelse i den bemärkelsen att det finns evidens för att djurterapi gynnar de äldre (Ruckdeschel & Van Haitsma, 2001; Stasi et al., 2004; Raina et al., 1999; Winefelt et al., 2008; Le Roux & Kemp, 2009; & Krause-Parello, 2008; Kawamura et al., 2007; Motomura et al., 2004). Djurterapi kan med fördel användas inom särskilda boende där

de äldres samtycke och intresse för djur finns. Djuren kan ge de äldre en mer hemma- och naturlig miljö. Djuren kan också erbjuda sällskap och beröring. Djurterapi kan bli ett avbrott i den institutionaliserade vardagen som annars kan uppstå inom särskilda boenden och erbjuda spontan underhållning. På rätt ställe och med rätt person kan sjuksköterskor dra nytta av att använda djur i omvårdnaden av äldre.

Slutsats

Flertalet studier visade på att djur kunde delta i omvårdnaden inom särskilda boenden. Med hjälp av djuren blev de äldre gladare, mer sociala och upplevde mindre ensamhet. Djuren hade betydelse i positiv bemärkelse för både de äldre som hade sin kognitiva förmåga intakt samt för de som drabbats av någon form av Alzheimers sjukdom. Dock pekar flest studier på att det djur i omvårdnaden fungerade bäst hos de äldre med kognitiv förmåga intakt. Studier visade också på att djur inom demenssjukvården krävde goda kunskaper hos personalen. Hunden var det mest förekommande djuret inom djurterapi. Effekterna av djurinterventionen kvarstod under tiden som djuren fanns inom det särskilda boendet men avtog när djuren avlägsnades eller när interventionen avslutades. Aktuell forskning visade också på att lika bra effekt kunde uppnås genom mänskliga volontärer som med terapi-djur. Vidare forskningen behöver undersöka om det är själva sällskapet i sig som påverkar de äldre positivt och om effekten kan jämföras mellan människa och djur samt mänskliga relationer. Det fanns få vetenskapliga studier ur sjuksköterskans synvinkel, med kvalitativ design samt genomförd inom Nordens länder.

REFERENSER

Anding, L-M, & Wigg, R. (2008). Motion 208:24 av Lena-Maj Anding och Raymond Wigg om om grön rehabilitering, natur och djur I vården på recept. *Stockholms läns landsting*.

Hämtad 17/3 2010. Tillgänglig på;

http://www.halsansnatur.se/images/media/mp_sll_motion_2008_24.pdf

Senast uppdaterad 2010

Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.

Banks, M-R., Willoughby, L-M., & Banks, W-A. (2008). Animal-Assisted Therapy and Loneliness in Nursing Homes: Use of Robotic versus Living Dogs. *Journal of American Dir. Association, Vol 9, 173-177*.

Brodie, S J & Biley, F C. (1999). An exploration of the potential benefits of pet-facilitated therapy. *Journal of Clinical Nursing, 8(4), 329-37*.

Brodie, S J., Biley, F C., & Shewring, M. (2002). An exploration of the potential risks associated with using pet therapy in healthcare settings. *Journal of Clinical Nursing, 11, 444-456*.

Beck-Friis, B., Strang, P., & Beck-Friis, A. (2007). *Hundens betydelse i vården*. Växjö: Gothia förlag, Grafiska Punkten.

Bulette Coakley, A & Mahoney, K E. (2009). Creating a therapeutic and healing environment with a pet therapy program. *Complementary Therapy in Clinical Practice, 15, 141-146*.

Crowley-Robinson, P., Fenwick, D-C., & Blackshaw, J-K. (1996) *Applied Animal Behaviour Science, Vol 47, 137-148*.

Edwards, N-E & Beck, A-M. (2002). Animal assisted therapy and Nutrition in Alzheimers Disease. *Western Journal of Nursing Research, No 24, 697-712*.

Forsberg, C & Wengström, Y. (2003) *Att göra systematiska litteraturstudier*. Stockholm: Natur och Kultur.

Furman, J. (2000) Taking a holistic approach to the dying time. *Nursing, volume 30 number 6*.

Föreningen Hälsans Natur. *Vårdhundskolan*. (2010).

Hämtad 17/3 2010. Tillgänglig på;

<http://www.vardhundskolan.se/>

Senast uppdaterad 2010.

Harper Ice, G. (2002). Daily life in a nursing home Has it changed in 25 years? *Journal of aging studies*, No 16, 345-359.

Holmen, K., Ericsson, K., & Winblad, B. (1999). Quality of Life among the Elderly. *Scandinavian Journal of Caring Science*, No 13, 91-95.

Hooker, S-D., Holbrook Freeman, L., & Stewart, P. (2002) Pet Therapy Research: A Historical Review. *Holistic Nursing Practice*, 17(1), 17-23

Hultman, S-G. Djur i vården. *Vårdalinstitutet. Institutet för Vård- och*

Omsorgsvetenskap. Hämtad 19/12 2009. Tillgänglig på;

<http://www.vardalinstitutet.net/documentarchive/1168/1575/3439/4256/4282/7303.pdf?objectId=11189>

Senast uppdaterat 2008

Håkansson, M., Palmgren Karlsson, C., Sallander, M., & Henriksson, G.

(2008). Husdjur och folkhälsa. En forskningsöversikt om betydelsen av sällskapsdjuren och lantbrukets djur för människors hälsa. *I samarbete med SLU och Agroväst*. Hämtad 19/12 2009. Tillgänglig på;

<http://www.vardhundskolan.se/images/stories/Hkansson.pdf>

Senast uppdaterad 2008

Håkansson, M. (2009). Djurens betydelse för människors hälsa. *Statens Lantbruks Universitet*. Hämtad 17/3 2010. Tillgänglig på;

http://www.vardhundskolan.se/images/stories/Djurens_betydelse.pdf

Senast uppdaterad 2010

Jahren Kristoffersen, N., Nortvedt, F., & Skaug, E-A. (2006) *Grundläggande Omvårdnad Del I*. Danmark: Liber AB, Narayana Press.

Kaiser, L., Spence, L-J., McGavin, L., Struble, L., & Keilman, L. (2002) A dog and a "Happy Person" visiting Nursing Home Residents. *Western Journal of Nursing Research*, Vol 24, 671-683.

Kawamura, N., Niiyama, M., Niiama, H. (2007). Long term evaluation of animal assisted therapy for institutionalized elderly people: A preliminary result. *PSYCHOGERIATRICS*, No 7, 8-13

Kawamura, N., Niiyama, M., Niiama, H. (2009). Animal- Assisted Activity. Experiences of Institutionalized Japanese Older Adults. *Journal of Psychosocial Nursing*, Vol 47, No 1 , 41-47.

Krause-Parello, C. (2008). The Mediating Effect of Pet Attachment Support Between Loneliness and General Health in Older Females Living in the Community. *Journal of Community Health Nursing*, Vol 25, 1-14.

Larsson, M & Rundgren, Å. (2003) *Geriatriska sjukdomar*. Danmark: Studentlitteratur, Narayana Press.

Le Roux, M.C. (2009). Effects of a companion dog on depression and anxiety levels of elderly resident in a long term care facility. *Psychogeriatrics*, Vol 9, 23-26.

Lunaigh, C O & Lawlor, B A. (2008). Loneliness and the health of older people. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 23, 1213-1221.

Motomura, N., Yagi, T., & Ohyama, H. (2004). Animal assisted therapy for people with dementia. *PSYCHOGERIATRICS*, No 4, 40-42

Motooka, M., Koike, H., Yokoyama, T., & Kennedy, N-L. (2006). The effect of dog-walking on autonomic nervous activity in senior citizens. *The Medical Journal of Australia*, Vol 184, 60-70.

Nilsson, K. (2009). *Manimalis*

Hämtad från Manimalis 17/3 2010. Tillgänglig på;

<http://www.manimalis.se/index.php>

Senast uppdaterad 2009

Nightingale, F. (1860) *Notes of Nursing: what it is and what it is not*. London: Harrison and sons.

Norling, I. Djur i vården. (2002). Forskningsöversikt, *Göteborgs Universitet Avdelningen för geriatrik, Sektionen för vårdforskning, Sahlgrenska*

universitetssjukhuset i samarbete med Svenska Kommunalarbetare förbundet.

Hämtad 19/12 2009. Tillgänglig på;

http://www.umea.se/download/18.bbd1b101a585d7048000177990/djur_i.pdf

Senast uppdaterad 2002.

Ormerod, E. (2005). Companion animals. *Working with Older People*, 9 (3), 23-27

Piva, E., Liverani, V., Attilio Accorsi, P., Sarli, G., & Gandini, G. (2008). Welfare in a shelter dog rehomed with Alzheimer patients. *Journal of Veterinary behaviour*, Vol 3, 87-94.

Polit, D F & Beck, C T. (2008). *Nursing Research. Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*. Eight Edition. Lippincott Williams & Wilkins, a Wolter Kluwer business.

Prosser, L., Townsend, M., Staiger, P. (2008). Older people's relationships with companion animals: a pilot study. *Nursing older people*. Vol 20. No 3, 29-32.

Raina, P., Waltner-Toews, D., Bonnett, B., Woodward, C., & Abernathy, T. (1999) Influence of Companion Animals on the Physical and Psychological Health of Older People: An Analysis of a One-Year Longitudinal Study. *Journal of American Geriatric Society*, Vol 47, 323-329.

Richeson, N-E. (2003). Effects of animal-assisted therapy on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia. *American Journal of Alzheimer Disease and Other Dementias*, Vol 16, 353-358.

Ruckdeschel, K & Van Haitsma, K. (2001) Live-in Animals and Plants on Nursing Home Residents: A Pilot longitudinal Investigation. *Alzheimers Care Quarterly*, Vol 2, No 4, 17-27.

Rönnerberg, L. (2008). *Hälso- och sjukvårdsrätt*. Malmö: Studentlitteratur, Holmbergs i Malmö AB.

Socialstyrelsen (2005). *Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska*.

Hämtad 5 mars 2010 från Socialstyrelsen. Tillgänglig på;

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9879/2005-105-1_20051052.pdf

Senast uppdaterad 2005

Stasi, M-F., Amati, D., Costa, C., Resta, D., Senepa, G., Scarafioiti, C., Aimonino, N., & Molaschi, M. (2004). Pet therapy: A Trial For Institutionalized Frail Elderly Patients. *Gerontol. Geriatr. Vol 9, 407-412.*

Statens Folkhälsoinstitut. (2009). *Nationella Folkhälsoenkäten 2009*. Hämtad 8 mars 2010 från Statens Folkhälsoinstitut. Tillgänglig på;

<http://www.fhi.se/sv/Statistik-uppfoljning/Nationella-folkhalsoenkaten/Psykisk-halsa/>

Senast uppdaterad 2009.

Svensk Sjuksköterskeförening. (2007) *ICN:s Etiska Kod för sjuksköterskor*. Hämtad från Svensk Sjuksköterskeförening 5 mars 2010. Tillgänglig på;

<http://www.swenurse.se/Publikationer--Remisser/Publikationer/Etik/ICNs-etiska-kod/>

Senast uppdaterad 2007

Velde, B-P., Cipriani, J., & Fisher, G. (2005) Resident and therapist views of animal-assisted therapy: Implications for occupational therapy practice. *Australian Occupational Therapy Journal, Vol 52, 43-50.*

Walsh, F. (2009) Human-Animal Bonds I: The Relational Significance of Companion Animals. *Family Process, Vol 48, 462-480.*

Westergren, S. (2009). *Depression hos äldre. Sahlgrenska Universitetssjukhuset, område psykiatri*. Hämtad från Internetmedicin 8 mars 2010. Tillgänglig på;

http://www.internetmedicin.se/dyn_main.asp?page=172

Senast uppdaterad 2009.

Winefield, H-R., Black, A., & Chur-Hansen, A. (2008). Health Effects of Ownership and Attachment to Companion Animal in an older population. *International Journal of Behavioural medicine, Vol 15, 303-310.*

World Health Organisation. (2010) *WHO definition of Health*.

Hämtad 17/3 2010. Tillgänglig på;

<http://www.who.int/about/definition/en/print.html>

Senast uppdaterad 2003.

BILAGOR

Bilaga I - GRANSKNINGSMALLAR FÖR KVALITETSBEDÖMNING;

Kvantitativa studier

	Fråga	Ja	Nej
1.	Motsvarar titeln studiens innehåll?		
2.	Återger abstraktet studiens innehåll?		
3.	Ger introduktionen en adekvat beskrivning av vald problematik?		
4.	Leder introduktionen logiskt fram till studiens syfte?		
5.	Är studiens syfte tydligt formulerat?		
6.	Är frågeställningarna tydligt formulerade?		
7.	Är designen relevant utifrån syftet?		
8.	Finns inklusionskriterier beskrivna?		
9.	Är inklusionskriterierna relevanta?		
10.	Finns exklusionkriterier beskrivna?		
11.	Är exklusionskriterierna relevanta?		
12.	Är urvalsmetoden beskriven?		
13.	Är urvalsmetoden relevant för studiens syfte?		
14.	Finns populationen beskriven?		
15.	Är populationen representativ för studiens syfte?		
16.	Anges bortfallets storlek?		
17.	Kan bortfallet accepteras?		
18.	Anges var studien genomfördes?		
19.	Anges när studien genomfördes?		
20.	Anges hur datainsamlingen genomfördes?		
21.	Anges vilka mätmetoder som användes?		
22.	Beskrivs studiens huvudresultat?		
23.	Presenteras hur data bearbetats statistiskt och analyserats?		
24.	Besvaras studiens frågeställningar?		
25.	Beskriver författarna vilka slutsatser som kan dras av studieresultatet?		
26.	Diskuterar författarna studiens interna validitet?		
27.	Diskuterar författarna studiens externa validitet?		
28.	Diskuterar författarna studiens etiska aspekter		
29.	Diskuterar författarna studiens kliniska värde?		

Mallen är en modifierad version av Willman, A., Stoltz B. & Bahtsevani, C. (2006) och Forsberg, C. & Wengström Y. (2008)

Bilaga II - GRANSKNINGSMALLAR FÖR KVALITETSBEDÖMNING;

Kvalitativa studier

	Fråga	Ja	Nej
1.	Motsvarar titeln studiens innehåll?		
2.	Återger abstraktet studiens innehåll?		
3.	Ger introduktionen en adekvat beskrivning av vald problematik?		
4.	Leder introduktionen logiskt fram till studiens syfte?		
5.	Är studiens syfte tydligt formulerat?		
6.	Är den kvalitativa metoden beskriven?		
7.	Är designen relevant utifrån syftet?		
8.	Finns inklusionskriterier beskrivna?		
9.	Är inklusionskriterierna relevanta?		
10.	Finns exklusionskriterier beskrivna?		
11.	Är exklusionskriterierna relevanta?		
12.	Är urvalsmetoden beskriven?		
13.	Är urvalsmetoden relevant för studiens syfte?		
14.	Är undersökningsgruppen beskriven avseende bakgrundsvariabler?		
15.	Anges var studien genomfördes?		
16.	Anges när studien genomfördes?		
17.	Anges vald datainsamlingsmetod?		
18.	Är data systematiskt insamlade?		
19.	Presenteras hur data analyserats?		
20.	Är resultaten trovärdigt beskrivna?		
21.	Besvaras studiens syfte?		
22.	Beskriver författarna vilka slutsatser som kan dras av studieresultatet?		
23.	Diskuterar författarna studiens trovärdighet?		
24.	Diskuterar författarna studiens etiska aspekter		
25.	Diskuterar författarna studiens kliniska värde?		

Mallen är en modifierad version av Willman, A., Stoltz B. & Bahtsevani, C. (2006) och Forsberg, C. & Wengström Y. (2008)